

Til: Stortingets familie- og kulturkomite   Kopi: [Mottakernavn]
Fra: KA v/ adm. direktør Marit Halvorsen Hougsnæs   Dato: 11. mai 2020
Re: Høring – Stortingsmelding 16 (2019-2020) Nye mål i kulturmiljøpolitikken

Innspill fra KA til stortingsmeldingen «Nye mål i kulturmiljøpolitikken»

KA er en arbeidsgiver- og interesseorganisasjon for kirkelige organer og for andre virksomheter med kirkelig forankring. Kirkebyggene eies av det enkelte sokn, og fellesrådet opptre på soknenes/eiers vegne som byggherre og byggforvalter. Soknene eier også mange gravplasser, gravkapell og andre bygninger, og fellesrådene har tilsvarende forvaltningsansvar for disse. Utformingen av kulturmiljøpolitikken har derfor stor betydning for våre medlemmer. KA har gjennom de siste 15 år også innehatt en rolle som nasjonalt fagmiljø for kirkebygg og gravplass som del av sektoransvaret under BFD, og mottar statlig støtte til dette over statsbudsjettet.

1. De kirkelige kulturminner er av stor nasjonal betydning

Ingen stående norske kulturminnetype har større tidsdybde og geografisk utbredelse enn kirkebyggene. Kirkestedene har en mangfoldig funksjon ved at de samtidig er bærere av stedets lokale kultur og historie, gudshus i aktiv bruk for medlemmene av Den norske kirke og offentlige gravplasser. De ofte flere hundre år gamle kirkebyggene er også gode eksempler på varig kvalitetsbygging og bærekraft ved at de gjenbrukes over generasjoner og minsker klimaavtrykkene.

2. Hovedsynspunkter på forslaget til nye mål

KAs viktigste forventning til ny kulturminne/miljøpolitikk er at den tar eieren (soknet) av kirkelige kulturminner på alvor og understøtter disse med samordnede og effektive virkemiddeltiltak. Det er særlig behov for forsterkede økonomiske virkemidler, men også virkemidler som kan sikre eierne nødvendig kulturminne- og bygningsfaglig kompetanse og annen fagstøtte som kirkeier og bruker.

KA vil ut fra dette i hovedsak slutte seg til regjeringens forslag til nye mål. Med begrepene engasjement, bærekraft og mangfold understreker nettopp en lokal, eierorientert, men også helhetlig og bærekraftig tilnærming til framtidens kulturmiljøpolitikk:

- *Engasjement og deltakelse.* Målsettingen bidrar til å synliggjøre det lokale, kirkedemokratisk forankrede eierskap til kirkebygg og dermed det brede engasjement folk flest har til disse kulturmiljøene i lokalsamfunnet. KA er derfor særlig positiv til kulturmiljømeldingens tydelige ankerfeste i Faro-konvensjonen. KA viser til at for eksempel Bergen kirkelige fellesråd nylig fikk kommunens tilgjengelighetspris for sitt systematiske og gode arbeid for å gjøre kirkebyggene i Bergen tilgjengelige også for personer med funksjonsnedsettelse.
- *Bærekraft.* Målet om en bærekraftig kulturminnepolitikk samsvarer også med vesentlige mål for kirkens egen kulturminneforvaltning. Mange av kirkebyggene har vært i kontinuerlig bruk i hundrevis av år, de er bygget for å vare og for å kunne vedlikeholdes, og også nye kirker er ofte bygget av kvalitetsmaterialer med varighet som fokus og mer energieffektive løsninger. Energieffektivisering og vedlikehold av denne type bygg er samtidig meget kompetanse- og ressurskrevende. For å nå dette målet, vil det kreve gode og målrettede bevaringsstrategier som kan understøtte lokal kirkeier, jf for eksempel Boks 9.11 «Klimarisiko for kirkene» i meldingen som viser til prosjekt i regi av KA og RA om kartlegging av klimarisikoutsatte kirker. Dette arbeidet må videreføres for å sikre at kulturminner ikke går tapt ved naturskade. Også omlegging til mer energieffektiv drift vil kreve store investeringskostnader.
- *Mangfold.* Målet om å ta vare på mangfold av kulturminner, er også en vesentlig målsetting. De eldste kirkebyggene allerede omfattet av vernebestemmelser, mens nyere kirkebygg og gravplasser derimot trenger et langt bedre og mer gjennomtenkt verneregime

Behovet for å sikre også nyere bygg og gravplasser som del av målsetting 3 er meldt inn fra KA som innspill under arbeidet med meldingen. Vi ber komiteen om å sørge for tydeligere omtale av dette i sin innstilling.

KA er i tvil om det er et godt forslag å erstatte begrepet kulturminnepolitikk med kulturmiljøpolitikk. Det kan bidra til en svekkelse av kulturminnevernet som selvstendig politikkområde med betydelig egenverdi.

Forslaget til nye mål er dessverre ikke konkretisert med hensyn til planhorisont og resultatmål. Det gjør meldingen mindre forpliktende enn f.eks. St.meld. nr. 16 (2004-2005). Tilstandsvurderinger viser samtidig klart at målene fra den gang ikke er nådd særlig når det gjelder resultatmålet om at «fredede og fredningsverdige kulturminner og kulturmiljøer skal være sikret og ha ordinært vedlikeholds nivå innen 2020». KA hadde forventet en langt mer kritisk gjennomgang av årsakene til dette særlig også i lys av Riksrevisjonens undersøkelse fra 2011 som påpekte blant annet: «Riksrevisjonen meiner likevel at kyrkjebygga er så viktige for norsk kulturarv at staten må ha eit særleg ansvar for å følgje opp at bygga blir haldne ved like og sikra».

5. Økonomiske virkemidler er helt avgjørende

De siste årenes fristillingsprosess mellom stat og kirke har pågått parallelt med arbeidet med denne meldingen. I løpet av kort tid er det fremlagt tre større saker for Stortinget som alle berører kirkebygg. I tillegg legger kommunaldepartementet viktige rammer for disse kulturminnene gjennom rammeoverføringene til kommunene. Behovet for en samordnet statlig virkemiddelpolitikk er derfor stort på vårt område. Når det gjelder statlige tilskuddsordninger vil KA påpeke:

- Det er behov for rask opptrapping av statlig tilskuddsordning til kulturhistorisk verdifulle kirkene, uavhengig av framdriften for realisering av verdiene i OVF. Det vises her til tidligere oversendte tilstandsrapporter fra KA som dokumenterer forverret tilstand for mange verdifulle kirkebygg.
- Statlige tilskuddsordninger bør innrettes mot kirkeeier og disse bør være ansvarlig søker og mottaker av slike midler. Dette er lagt til grunn når det gjelder fordeling av de statlige tilskudd til kirkebygg som kom over statsbudsjettet 2019-2020 og et tilsvarende prinsipp bør videreføres.
- Både ny trossamfunnslov og Stortingsvedtak om OVF fastholder at den statlig innsats ikke skal avlaste kommunenes ordinære forpliktelser til å vedlikeholde kirkebygg. Det må derfor utarbeides nærmere vilkår om kommunal bevilgning og eventuelt andre samspillsregler mellom kirkelig fellesråd og kommunen forut for tildeling. Det pågår utprøving av praktiske måter å gjøre dette på i samarbeid mellom KA, Riksantikvaren og kirkelig fellesråd som vil gi grunnlag for mer varige ordninger. Søknadsprosessen bør for øvrig gjøres enkel og ubyråkratisk så pengene får effekt på kirkebyggene.
- OVF-satsningen skal ikke erstatte eksisterende statlige tilskuddsordninger til kirkebygg, slik som rentekompensasjonsordningen, tilskuddet til KAs nasjonalt kirkebyggmiljø og kirkebyggdatabasen.

KA ber komiteen om å tydeliggjøre forventningene om snarlig igangsetting og målrettet framdrift i dette arbeidet. KA støtter at RA fortsatt skal ha hovedansvar for overordnet koordinering.

6. Lovgivning og forvaltningsregimer

KA støtter at kulturminnespørsmål blir bedre integrert i plan og bygningsloven også på kirkebygg og gravplassområdet mv. Det kan gjelde bestemmelser i dagens kirkelov § 21 som oppheves i 2021 om at departementet må godkjenne eventuell *bebyggelse nærmere enn 60 m* fra kirke. Soknets rolle og rettigheter i kommunale planprosesser som *høringsinstans* mv bør også gjennomgås ut fra den viktige betydning kirkebyggene har i alle landets kommuner.

KA støtter også at kulturminneloven trenger revisjon. Det har vært påpekt siden 1992. Bortfallet av kirkeloven gjør at en vesentlig del av grunnlaget for Rundskriv T-3/2000 Forvaltning av kirke, kirkegård og kirkens omgivelser som kulturminne og kulturmiljø faller bort. I ny trossamfunnslov er departementet gitt hjemmel til å fastsette overgangsbestemmelser som fortsatt kan sikre kirkelig medvirkning i kulturminneforvaltningen. Det må også sikres et nytt grunnlag for dette i ny kulturmiljølov, også for økt involvering av eier ved verdikartlegging av egne bygg mm.

Den nasjonale kirkebyggdatabasen (KBDB) er per i dag blitt et verktøy av stor betydning for kulturminne-forvaltningen. Databasen er bygget opp og drives av KAs fagfolk med økonomisk støtte fra departementet. Den inneholder opplysninger om alle landets kirker og fra 2019 også gravplasser uavhengig av fredning med opplysninger om inventar, tilstandshistorikk og enkelte verdivurderinger. Eierne har tilgang og eierrettigheter til egne data i databasen. Den brukes også aktivt både som rapporterings- og planleggingsverktøy overfor BFD og RA i arbeidet med utviklingen av nasjonale bevaringsprogrammer og tilskuddsordninger. Det foreligger dermed allerede utviklet en digital plattform også for å kunne håndtere søknader og lagre dokumentasjon knyttet til det enkelte kirkebygg/den enkelte kirkeeier. KA ser det både som naturlig og ønskelig å fortsatt ta et aktivt medansvar som samarbeidspart i arbeidet med statlig løft for kirkebygg, i nært samarbeid med lokale kirkeiere, kirken nasjonalt, departementet og RA.

7. Kunnskapsgrunnlag, kompetanse og rådgivning

Det kreves betydelig kompetanse å være eier av kirkebygg og gravplasser. Den langvarige satsning på et nasjonalt fagmiljø forankret i KA som medlemsorganisasjon for de kirkelige fellesråd, har bidratt til nødvendig eierskap og økt engasjement i kompetansesigevende tiltak blant kirkebyggansvarlige i fellesrådene. Det er også gjennom mange år etablert et nært og godt samarbeid mellom KA, Riksantikvar og NIKU som har sikret tilførsel av kompetanse fra andre nasjonale fagmiljø inn i kirkeeiernetverket. Det vil være avgjørende for gjennomføringen av en ny kulturmiljø/minnepolitikk at dette arbeidet kan videreutvikles.

KA vil også støtte intensjonen i meldingen om å videreutvikle etter- og videreutdanningstilbudet til håndverkere innen restaurering og istandsetting av kulturhistorisk verdifulle bygninger. Behovet for forskning og fagutvikling på kirkelig kulturarv og kirkelige kulturminner/miljø bør også løftes fram som bevaringsstrategi særlig begrunnet i forslaget til målsetting om økt engasjement og deltakelse og den store betydning kulturminner har for den enkeltes identitet og for å opprettholde «levbare byer og steder» over hele landet.

8. Videre digitaliseringsstrategier

Etter at databasen ble videreutviklet med en publikumsmodul – Kirkesøk, en digital søkemotor med kartkoordinater, bilde og informasjon om kirkebyggenes lokale og nasjonale historie (www.kirkesok.no) – har den også fått utvidet bruk og benyttes av svært mange som ønsker mer kunnskap om kirkebygg, men også turister og tilreisende som veiviser til kirkebyggene som sentral nasjonal kulturarv.

I lys av de siste ukers koronapandemi, har omleggingen av pedagogisk formidling og undervisning til digitale plattformer bredt om seg. En videre utvikling av kirkesøk som digital formidlingsplattform også for opplevelser knyttet til kirkelige kulturminner peker seg ut som et fremtidig utviklingsområde, gitt økt ressurstilførsel.